

Tartu Ülikool

Psühholoogia Instituut

Kristi Reimets

**ELUKÄIGUSTRATEEGIA, ISIKSUSEOMADUSTE NING
RELIGIOOSUSSE VAHELISED SEOSSED ALTRUISMIGA**

Seminaritöö

Juhendajad: Toivo Aavik, PhD

Kenn Konstabel, PhD

Läbiv pealkiri: Elukäigustrateegia ja altruism

Tartu 2013

Kokkuvõte

Antud seminaritöö on osa seminaritööde hulgast, milles vaadeldi elukäigustrateegiat kirjeldava K-faktori, selle erinevate alamkomponentide seoseid muude psühholoogiliste näitajatega. Kokku osales seminaritööde küsimustike täitmisel 103 18-24 aastast isikut. K-faktori mõõtmiseks kasutati Eestis esmakordselt *Arizona Life History Battery* küsimustikku, mis tõlgiti seminaritööde kirjutajate poolt. Antud töös uuriti religioossuse suhet K-faktoris, mille tulemusena selgus, et arvestades Eesti üldist madalat religioossust on see seos Eestis tunduvalt madalam, kui Arizona projektis. Lisaks uuriti antud seminaritöö käigus altruismi, K-faktori, „Suure Viisiku“ isiksuseomaduste ja sotsiaalse võrdluse skaala vahelisi seoseid. Tulemusena selgus, et K-faktor on seotud isiksuseomadustega ning sotsiaalse võrdluse skaala ei ole seotud K-faktori ega ka isiksuseomadustega.

Märksõnad: Elukäiguteooria, Elukäigustrateegia, K-faktor, isiksuseomadused, altruism, religioossus, sotsiaalse võrdluse skaala

RELATIONS BETWEEN LIFE HISTORY STRATEGY, PERSONALITY TRAITS AND RELIGIOSITY WITH ALTRUISM

Abstract

This study is a part of multiple studies examining relations between K-factor, describing life history strategy, its subcomponents and other psychological measures. There were total 103 participants in age of 18-24 who filled all the questionnaires. For the first time in Estonia the K-factor was measured using Arizona Life History Battery questionnaire, which was translated to Estonian by study writers. This study was concentrating on relations between religiosity and K-factor based on fact that religiosity in Estonia is much lower than in Arizona project that also came out from the results. In addition the study examined relations between altruism, K-factor, „Big Five“ personality traits and social comparison scale. Results showed that K-factor is related with all personality traits, K-factor is strongly related with altruism and Social Comparison Scale is not related to K-factor nor the personality traits.

Keywords: Life History theory, K-Factor, personality traits, altruism, religiosity, social comparison scale

Sissejuhatus

Antud seminaritöö võtab vaatluse alla elukäiguteooriast (*Life History Theory*) lähtuva elukäigustrateegia, mida on mõõdetud K-faktoriga, isiksuseomaduste, religioossuse, altruismi ja sotsiaalse võrdluse skaala tulemuste vahelised seosed Eesti noorte hulgas. Uurimuse läbiviimiseks paluti 18-24-aastastel isikutel ajavahemikus märts-aprill 2012 täita eFormular internetikeskkonda sisestatud, antud omadusi käsitlevaid küsimustikke.

Antud seminaritöö püüab vastata põhiliselt järgmistele küsimustele Eesti kontekstis:

- kuidas on seotud omavahel elukäigustrateegia valikut näitav K-faktor ja altruism;
- kuidas seostuvad altruismiga ja K-faktoriga erinevad isiksuseomadused;
- kas ja kui, siis millised seosed on eelpool toodud näitajatel religioossusega ja sotsiaalse võrdluse skaalaga.

Elukäiguteooria, elukäigustrateegiad ja K-faktor.

Elukäiguteooria on teoreetilise evolutsioonibioloogia haru, mis uurib, kuidas erinevad organismid oma elu jooksul aega ja ressursse jaotavad. Teooria aluseks on fakt, et aeg ja ressursid on oma olemuselt piiratud ja seetõttu peavad organismid tegema valiku, kuidas neid optimaalselt ära kasutada. Viisi, kuidas üks või teine organism neid ressursse jaotab, nimetatakse elukäigustrateegiaks. Erinevad keskkonnategurid annavad tulemusena erinevaid optimaalseid strateegiaid, seda nii liikide vaheliselt - kui ka ühe liigi piires (Del Guicid, 2009).

Elukäigustrateegiat saab vaadelda kahemõõtmelisel skaalal, mille ellujäämise püüdluse telg näitab, kas ressursse kulutatakse pigem üksikindiviidi elus hoidmiseks või hoopiski maksimaalse hulga järeltulijate saamiseks ja teine telg näitab reproduktsiooni püüdlust, kas ressursse kasutatakse rohkema hulga järglaste saamiseks väiksema vanemliku hoolitsusega või vanemlikule hoolitsusele aga vähemale hulgale järglastele (Figueredo jt., 2006). Sellise skaala ühes äärmuses on väikesed loomad, kelle kasvamine nõuab vähe ressursse, kellel on palju vaenlasi ning kes seetõttu toodavad liigi säilimiseks suures koguses järglasi nende eest eriti hoolitsemata, näiteks konnad. Skaala teises otsas on suuremad liigid, kelle suguküpseks saamiseks kulub palju aega ja ressursse ning ei saa seetõttu massiliselt paljuneda, neil on

vähe järglasi ning nad pühendavad palju ressursse nende väheste järglaste eest hoolitsemisele, näiteks elevandid, vaalad ja ka inimesed.

Elukäiguteooria ennustab ka liigisiseseid strateegiate erinevusi (Pianka, 1970). Nimelt, viib ebastabiilne ja ohtlikum elukeskkond r-valiku, ehk suurema hulga järglaste ja vähema hoolitsuse poole, kuna on oodata suure osa järglaste hukkumist, samas aga stabiilne ja ohutum elukeskkond K-valiku, ehk vähema hulga järglaste ja suurema vanemliku hoolitsuse poole.

Inimesed on selgelt kõrge K-valikuga: inimlapsed on abitud ja vajavad pikaajalist hoolt, lapsi on suhteliselt vähe ning suguküpsus saavutatakse hilja. Siiski on mitmed evolutsiooniteoreetikud näidanud, et inimeste K-valikus on suured individuaalsed erinevused. Kuivõrd need erinevused on tingitud geneetilistest iseärasustest ja kuivõrd keskkonnamõjudest on siiani vaidluse all (Figurero, jt., 2006).

Evolutsioonipsühholoogid (Figurero, jt., 2005) lõid mudeli, mis võttis kokku erinevad K-valiku parameetrid (seksuaalsus, suhted lähedaste ja sõpradega, vanemlik hoolitsus, altruism jt.) kokku üheks mõõdetavaks suuruseks – K-faktoriks. Suurem K-faktor näitab teooria järgi suuremat vanemlikku hoolitsust, vähemat hulka järglasi ja suuremat altruismi, samas kui väiksema K-faktoriga inimesed on seksuaalselt aktiivsemad, riskialtimad ja isekamad. Oodatult on naiste K-faktor üldiselt suurem kui meestel ($r = 0,24$, $p < 0,0004$) (Figurero, jt. 2005), mis on loogiline, kuna evolutsiooniliselt on mehed orienteeritud rohkem järglaste hulgale ja riskialtimele käitumisele, samas kui naised on alalehoidlikumad ja on seotud enam laste eest hoolitsemisega.

Altruism

Altruism on tahtlik teiste heaolu või huvide järgimine, ilma et isik sellest ise otsest kasu saaks. Altruismil on K-faktoris tähtis osakaal, kuna oma järglaste ja sugulaste eest hoolitsemine on tugevasti seotud kõrge K-faktoriga, altruism on K-faktori mudeli üheks oluliseks komponendiks ja on K-Faktoriga tugevas positiivses korrelatsioonis ($r = 0,63$, $p < 0,0001$) (Gladden, jt., 2008).

Isiksuseomadused

Isiksuseomadused on individuaalsed parameetrid, mille eesmärk on kirjeldada konkreetse isiku iseloomu. Kaasaegsed isiksuseomaduste teooriad põhinevad kolmel eeldusel (Allik, Realo, Konstaabel, 2003):

- isiksus ja tema omadused on reaalselt olemas, tegemist ei ole inimese peas eksisteeriva fiktsiooniga;
- isiksuseomadused on varieeruvad: inimesed erinevad oma isiksuseomadustelt sünnipäraselt ja need erinevused on väga püsivad;
- inimese ratsionaalsus: isiksuseomadusi saab inimene ise ja teda tundvad inimesed piisava täpsusega hinnata.

Tänapäeval peetakse üheks parimatest isiksuseomaduste kirjeldamise mudeliks viie faktori mudelit (*Big Five*) (McCrae, Costa 1997). Selles kasutatakse isiksuse kirjeldamiseks viit kategooriat:

1. Ekstravertsus (*Extraversion*): seostub positiivsete emotsioonide, soojuse, seltsivuse, kehtestavuse, aktiivsuse ja seiklusjanuga;
2. Sotsiaalsus (*Agreeableness*): seostub usalduse, siiruse, omakasupüüdmatus, järeleandlikkuse, tagasihoidlikkuse ja osavõtlikkusega;
3. Meelekindlus (*Conscientiousness*): seostub asjatundlikkuse, korralikkuse, kohusetunde, eesmärgipärasuse, enesedistsipliini ja kaalutlemisega;
4. Neurootilisus (*Neuroticism*): seostub ärevuse, vaenulikkuse, masenduse, enesekontrolli, impulsiivsuse ja haavatavusega;
5. Avatus (*Openness*): seostub kujutlusvõime, kunstilisuse, tundelisuse, ideelisuse, tegutsemise ja väärtushinnagutega.

Mitmed psühholoogid on uurinud K-faktori ja isiksuseomaduste vahelisi seoseid. Lähtudes eelpool loetelus toodud isiksuseomaduste seostest oleks loogiline eeldada, et suurema neurootilisusega inimestel on väiksem K-faktor ning suurem K-faktor võiks viidata suuremale ekstravertsusele, sotsiaalsusele ja meelekindlusele. Tõepoolest, näiteks Arizona ülikoolis läbi viidud uuring (Gladden, Figueredo, Jacobs, 2008) näitas, et K-faktoril oli selge positiivne

korrelatsioon ekstravertsusega ($r = 0,55$, $p < 0,0001$, $N = 100$), väiksemad kuid siiski olulised olid veel korrelatsioonid sotsiaalsuse ($r = 0,38$, $p = 0,0001$, $N = 100$) ja meelekindlusega ($r = 0,37$, $p = 0,0001$, $N = 100$), väikseim oli korrelatsioon avatusega ($r = 0,25$, $p < 0,02$, $N = 100$), neurootilisuse ja K-faktori vahel oli selge negatiivne korrelatsioon ($r = -0,39$, $p < 0,0001$, $N = 100$).

Religioossus

Religioossus näitab inimese uskumist, pühendumust ja huvi erinevate religioossetesse tegevustesse ja nendes osalemist. Kuna religioonid on tihedalt seotud moraalinormidega ja viimased omakorda seksuaalse käitumise ja perekonnaga, siis näiteks tugevalt religioossetes Ameerika Ühendriikides, kus ligi 70% inimestest usub jumalasse (Kosmin, Keysar, 2009), on uuringud näidanud positiivset ($r = 0,3$, $p < 0,001$) korrelatsiooni kõrge K-strateegia skaala ja religioossuse vahel (Gladden, jt. 2009). Uuring (Gladden, jt., 2008) on näidanud veelgi tugevamaid seoseid K-Faktori ja religioossuse vahel ($r = 0,5$, $p < 0,0001$). Eesti oludes võib sellise seose leidmine raskeks osutuda, kuna uuringud on näidanud, et Eesti on üks vähim religioosne riik maailmas (Eurobarometer, 2005) kus ainult 16% inimesi usub jumala olemasolusse.

Sotsiaalne võrdlus

Sotsiaalne võrdlus näitab inimese soovi ennast teiste inimestega võrrelda, et saada rohkem infot enda kohta. Sotsiaalset võrdluse uurijad on praegusajal võtnud aluseks kolm peamist sotsiaalse võrdlemise motiivi (Gibbons, Buunk, 1999): enese hindamine, soov ennast parandada ja soov ennast sotsiaalsel skaalal nihutada. Sotsiaalse võrdluse skaala näitab, kuivõrd inimene ennast teistega võrdleb ja mil määral ta laseb ennast nendest võrdluse tulemustest mõjutada. Antud seminaritöö raames ei õnnestunud leida materjale, milles oleks otseselt vaadeldud võimalikke K-faktori ja sotsiaalse võrdluse skaala vahelisi seoseid. Lähtudes seostest isikuomadustega (Gibbons, Buunk, 1999), mis näitavad positiivset korrelatsiooni neurootilisuse ja sotsiaalse võrdluse skaala vahel ($r \approx 0,3$, $p < 0,001$), võiks prognoosida sotsiaalse võrdluse skaala ja K-faktori vahel kerget negatiivset seost.

Seminaritöö hüpoteesid:

- Elukäigustrateegiat modelleeriv K-faktor ennustab altruismi paremini kui isiksuseomadused, naiste altruismi ja K-faktori näitajad on meeste omast kõrgemad.
- Elukäigustrateegia seostub isiksuseomadustest positiivselt ekstravertsuse, sotsiaalsuse ja meelekindlusega ning negatiivselt neurootilisusega.
- Eesti uuringu tulemused näitavad madalamat seost religioossuse ja K-faktori vahel, kui USAs.
- Sotsiaalse võrdluse skaala ja K-faktori vahel on negatiivne seos.

Uurimismeetod

Käesolev töö on osa suuremast elukäigustrateegia uurimustööst, mille raames on planeeritud kirjutada mitmeid seminaritöid. Uurimuse läbiviijateks oli grupp Tartu Ülikooli Sotsiaal- ja Haridusteaduskonna tudengeid, koosseisus: Hannes Kuhlbach, Helena Landes, Aet Leppik, Piret Pichen, Elis Randma, Kristi Reimets. Grupi iga liikme ülesandeks oli uurida oma töös suurema uurimuse erinevaid aspekte.

Valim

Kuna varasemad samateemalised uuringud olid peamiselt läbi viidud noorte ja tudengite seas (Figueredo jt., 2005; Gladden jt., 2008), siis tulemuste paremaks võrdlemiseks sai antud uurimuse valim moodustatud 18-24 aastastest noortest, kellest 25% olid värvatud uurimuse läbiviijate tutvusringkonnast ja 75% Tartu Ülikooli Sotsiaal- ja Haridusteaduskonna tudengite hulgast, viimastel oli stiimuliks võimalus teenida küsimustike täitmise eest katsepunkte. Küsimustiku asus algselt täitma umbes 300 küsitletavat, kuid erinevatel põhjustel jäi paljudel täitmine pooleli ja küsimustiku lõpuni jõudis vaid 103 vastajat, nende vastustel põhineb ka käesolev töö. Vastajatest 80% olid naised ja 20% mehed. Praktiliselt kõigi vastajate emakeeleks, peale ühe vene keele kõneleja, oli eesti keel.

Protseduur

Kuna tegemist oli suurema grupitööga, siis oli antud uurimistöö jaoks osalejatel vaja täita 16 küsimustikku, milles oli kokku üle 800 küsimuse. Küsimustikud sisestati uurimustöö korraldajate poolt internetikeskkonda e-Formular ja osalejatele saadeti e-kiri (Lisa 1) , mis

tutvustas lühidalt läbiviidava uurimustöö eesmärgi, nõudeid osalejatele, eeldatavat ajakulu ja küsimustike täitmist. Küsimustike täitmine oli anonüümne (kasutati varjunimesid), välja arvatud juhul, kus Tartu Ülikooli tudengid said stiimulina võimaluse teenida kaks katsepunkti, juhul, kui nad täidavad küsimustiku lõpuni ja esitavad oma varjunime. Sellisel juhul kontrolliti, kas antud varjunime all oli kõik küsimustikud vastatud, info, mis võimaldanuks reaalseid inimesi varjunimedega seostada kustutati kohe peale kontrolli. Küsimustikele vastamine toimus ajavahemikus 19.03 – 09.04.2012. Kuna kogu küsimustik olid väga mahukas, siis oli seda võimalik vastata osade kaupa, eeldusel, et vastamist jätkatakse sama varjunime alt. Paraku ei jätkanud suur osa vastajatest oma pooleli jäetud küsimustike täitmist ja hoolimata meeldetuletustest jõudis lõpuni vaid kolmandik alustanutest.

Mõõtmisvahendid

Suur osa käesolevas uurimustöös kasutatud küsimustikest olid Eestis esmakordselt kasutusel ning seetõttu oli töö üheks osaks vajalike küsimustike eesti keelde tõlkimine. Iga uurimustöös osaleja tõlkis osa küsimustikest, parimate tulemuste saamiseks kontrollisid ja redigeerisid teised grupi liikmed kõiki tõlkeid, pärast mida kontrolliti kõik küsimustikud veelkord juhendajate poolt.

Käesolevas seminaritöös kasutati järgmisi küsimustikke:

Elukäigustrateegia – Elukäigustrateegiat kirjeldava K-faktori leidmiseks on kasutatud tööd läbi viinud grupi poolt tõlgitud, 8 osast koosnevat, *Arizona Life History Battery* (ALHB) küsimustikku (Figueredo 2007) (kokku 199 küsimust, millest juhendajalt saadud arvutusjuhendi kohaselt kasutati 196-t):

- 1) Mini-K (20-küsimust) on üldine elukäigustrateegiat kirjeldav lühiküsimustik, mis sisaldab küsimusi kõigist allpool toodud ALHB osadest. Sellel on K-faktoriga tüüpiliselt suurim seos ning vajadusel saab Mini-K küsimustikku kasutada eraldiseisvana K-faktori kiireks hindamiseks. Siiski ei anna Mini-K vähese küsimuste hulga ja konstruktsiooni limiteerituse tõttu, eraldi kasutatuna niivõrd suure usaldusväärsusega tulemusi, kui kogu ALHB kasutamine. Vastamine toimus 7-pallisel skaalal (-3 pole üldse nõus...nõustun täielikult +3)

- 2) Intuitsioon, planeerimine ja kontroll (20 küsimust), millega hinnatakse, kuidas vastaja suudab kogemuste põhjal hinnata tulevikusituatsioone, suhtub tuleviku planeerimisse ja tuleb toime elus ettejuhtuvate probleemidega. Vastamine toimus 7-pallisel skaalal (-3 pole üldse nõus...nõustun täielikult +3)
- 3) Vanemlike suhete kvaliteet (26 küsimust, 13 kummagi vanema kohta), millega hinnatakse, kui palju aega ja hoolt on vastaja vanemad lapsepõlves tema kasvatamisele pühendanud ning kui head suhted on vastajal vanematega olnud. Vastamine toimus 4-pallisel skaalal (0 üldse mitte...palju +3). Kui vastajal polnud vanemaga kontakti olnud, siis oli kõikide küsimuste vastus 0.
- 4) Kontakt pere ja sõpradega (5 küsimust sugulaste ja samad küsimused sõprade kohta), milles hinnatakse, kui tihedalt on vastaja viimase aasta jooksul oma sugulaste ja sõpradega suhelnud. Vastamine toimus 4-pallisel skaalal (0 üldse mitte...palju +3).
- 5) Pere ja sõprade toetus (10 küsimust sugulaste ja samad küsimused sõprade kohta), milles hinnatakse, kui palju moraalset ja materiaalist tuge on vastaja viimase aasta jooksul oma sugulastelt ja sõpradelt saanud. Vastamine toimus 4-pallisel skaalal (0 üldse mitte...palju +3)
- 6) Lähisuhete kogemused (36 küsimust), milles hinnatakse vastaja hinnangut konkreetsele suhtele vaid lähisuhetele üleüldiselt, näiteks lahkuminekukartust, sõltumissoovi, avatust, usaldust jne. Vastamine toimus 7-pallisel skaalal (-3 pole üldse nõus...nõustun täielikult +3). Tegemist on ainsa ALHB osaga, milles on negatiivsete väidetega küsimused. Kokku on antud küsimustiku osas vaid 10 pööramata väidet: 3, 15, 19, 22, 25, 27, 29, 31, 33, ja 35
- 7) Altruism (50 küsimust), millega hinnatakse vastaja altruismi oma laste suhtes (8 küsimust), oma sugulaste suhtes (7 küsimust), sõprade suhtes (14 küsimust) ja ühiskonna suhtes (21 küsimust). Vastamine toimus 7-pallisel skaalal (-3 pole üldse nõus...nõustun täielikult +3).
- 8) Religioossus (usklikkus, vaimsus, 17 küsimust), millega hinnatakse vastaja suhet religiooni, tema usklikkust või vaimsust. Vastamine toimus 7-pallisel skaalal (-3 pole üldse nõus...nõustun täielikult +3). Vastavalt juhendajalt saadud informatsioonile ei kasutatud tulemuse arvutamisel küsimuste 10, 16 ja 17 tulemusi.

K-faktor arvutati kõigi 8 ALHB küsimustiku osa standardiseeritud skooride aritmeetilise keskmisena (Figueredo 2007). Kasutatud küsimustik on toodud täielikult antud töö lisas 2.

Isiksuseomadused - Isiksuseomaduste suure viisiku mudeli komponentide mõõtmiseks kasutati „Short Five“ S5 isiksuseküsimustikku (Konstabel, Lönnqvist, Walkowitz, Konstabel, Verkasalo 2012) (63 küsimust).

Sotsiaalse võrdluse skaala – Sotsiaalse võrdluse skaala hindab, kui võrd vastaja võrdleb ennast teiste inimestega, nende saavutustega ja laseb ennast teistest mõjutada (11 küsimust). Vastamine toimus 5-pallisel skaalal (1 üldse ei nõustu...nõustun täiesti 5) (Gibbons, Buunk, 1999). Küsimuste 6 ja 10 väited on pööratud. Kasutatud küsimustik on toodud antud töö lisas 3.

Andmete analüüs

Andmete analüüsimiseks viidi kõiki küsitlustulemused vastavalt skaaladele numbrilisele kujule ja leiti vastavalt juhenditele skoorid. Antud töös kasutati andmete statistiliseks töötlemiseks SPSS 17.0 statistikatarkvara. Selle abil standardiseeriti tulemused, leiti vajalikud korrelatsioonid koos nende olulisusega, teostati t-testid ning K-faktori faktoranalüüs.

Tulemused

Antud seminaritöös uuriti lähemalt elukäigustrateegia (K-faktori), suure viisiku isiksuseomaduste ja sotsiaalse võrdsuse skaala vahelisi seoseid. Lisaks vaadeldi veel K-Faktori alamkomponentidest religioossusse seost K-faktoriga ja altruismi seoseid K-faktori ja isiksuseomadustega. Tabel 1 on välja toodud K-faktori alamkomponentide vahelised korrelatsioonid.

Tabelist 1 lähtub, et kõige selgemalt korreleerub K-faktoriga ($r = 0,855$) ja praktiliselt kõigi alamkomponentidega statistiliselt oluliselt Mini-K, mida oligi oodata, kuna Mini-K sisaldab küsimusi kõigist alamgruppidest. Kuna religioossusest on Mini-K küsimustikus vaid üks küsimus, mis käsitleb religioossusse gruppi kuulumist, siis religioossuse ja Mini-K vahel olulist korrelatsiooni pole. Nagu sai hüpoteesides eeldatud, on tulemustest selgelt näha, et

religioossus on K-faktori osadest selgelt väikseima korrelatsiooniga komponent ($r = 0,254$).

Lisaks ei ole religioossusel ka ülejäänud ALHB alamskaaladega tugevaid korrelatsioone.

Tabel 1: ALHB alamskaalade ja K-faktori vahelised korrelatsioonid

	1	2	3	4	5	6	7	8	
1 – K-faktor	1,000								
2 - Mini-K	,855**	1,000							
3 - Altruism	,741**	,601**	1,000						
4 - Perefond: kontakt ja toetus	,748**	,550**	,517**	1,000					
5 - Intuitsioon-Kontroll-planeerimine	,569**	,482**	,407**	,200*	1,000				
6 - Sõbrad: kontakt ja toetus	,492**	,339**	,277**	,385**	,172	1,000			
7 - Suhted vanematega	,450**	,469**	,124	,343**	,156	,061	1,000		
8 - Lähedussuhted	,372**	,314**	,112	,114	,149	,032	,098	1,000	
9 - Religioossus	,254**	,073	,281**	,244*	-,015	-,061	-,233*	-,152	1,000

*Korrelatsioon on oluline usaldusnivool $p < 0,05$

**Korrelatsioon on oluline usaldusnivool $p < 0,01$

ALHB eri komponentide faktoranalüüs peakomponentide meetodil andis järgnevad tulemused, esimese faktori omaväärtus on 2,8 ja see suudab seletada 36% kogu variatiivsusest, mis jääb tunduvalt alla Figueredo uurimustes saadud K-faktori kirjeldusvõimele 72% (Figueredo jt., 2004). Antud seminaritöö tulemustes on eri komponentide faktorlaadungid kõrged ja keskmised (Tabel 2). Oodatult on kõige suurema laadungiga Mini-K. Eraldi peab mainima religioossust, mille faktorlaadung on ainult 0,14. See näitab, et religioossus ei sobitu eriti hästi antud faktoranalüüsi komponentide hulka.

Lisaks vaadeldi faktoranalüüsi jättes välja Mini-K, mis peaks olema kõigi skaalade kokkuvõte. Sellisel juhul on esimese faktori omaväärtus 2,1 ja see suudab kirjeldada vaid 31,1 % kogu variatiivsusest. Faktorlaadungitest tõuseb sellisel juhul kõrgeimaks perekonna kontakt ja toetus, märgatavalt tõusevad veel altruismi, sõprade kontakti ja toetuse ning religioossuse osakaal, tunduvalt vähenevad vanemlike suhete ja lähedussuhete faktorlaadungid.

Tabel 2: ALHB komponentide faktorlaadungid ühe faktori analüüsil üle kõigi komponentide ja jättes välja Mini-K

	Komponent	Komponent
	Kõik	Ilma Mini-K
Mini-K	,885	-
Altruism	,765	,795
Perekond: kontakt ja toetus	,760	,808
Intuitsioon-Kontroll-planeerimine	,583	,572
Sõbrad: kontakt ja toetus	,499	,550
Suhted vanematega	,474	,401
Lähedussuhted	,308	,247
Religioossus	,143	,209

Arvutusmeetod: peakomponentide analüüs.

Kuna seos K-faktori ja religioossuse vahel oli üheks seminaritöö uurimusküsimuseks, siis sai läbi viidud ka faktoranalüüs jättes religioossuse tulemused kõrvale. Sellisel juhul esimese faktori kirjeldusvõime suurenes 41%-ni (omaväärtus 2,9). Samuti on ilma religioossuseta kõikide komponentide faktorlaadungid kõrged või keskmised (Tabel 3). Religioossuse eemaldamine muutis ülejäänud faktorite kaalu, kuna faktorite hulk jäi väiksemaks. Altruismi ja perekonna toetuse faktorkaal langes veidi, samas kui lähedussuhete ja vanematega suhete faktorkaal tõusis.

Jättes välja Mini-K skaala, on muutused sarnased eelpool toodule. Esimese faktori kirjeldusvõime vähenes 36%-ni (omaväärtus 2,2), faktorlaadungitest tõusid jällegi altruism ning perekonna ja sõprade toetus, väheneid lähedussuhete ja vanemlike suhete faktorkaalud.

Tabel 3: ALHB komponentide faktorlaadungid ühe faktori analüüsil ilma religioossuseta

	Komponent	Komponent
		Ilma Mini-K
Mini-K	,887	
Altruism	,751	,769
Perekond: kontakt ja toetus	,749	,792
Intuitsioon-Kontroll-planeerimine	,588	,586
Sõbrad: kontakt ja toetus	,504	,564
Suhted vanematega	,494	,448
Lähedussuhted	,323	,281

Arvutusmeetod: peakomponentide analüüs.

K-faktori, isiksuseomaduste, altruismi ja sotsiaalse võrdluse skaala vaheliste seoste vahelisi seoseid näitavad allpool olevas tabelis toodud korrelatsioonid (Tabel 4).

Tabel 4: K-faktori, isiksuseomaduste, altruismi ja sotsiaalse võrdluse skaala vahelised korrelatsioonid

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1 - K-faktor	1,000								
2 - Altruism	,741**	1,000							
3 - Neurootilisus	-,488**	-,323**	1,000						
4 - Ekstravertsus	,425**	,363**	-,216*	1,000					
5 - Avatus	,331**	,327**	,017	,428**	1,000				
6 - Sotsiaalsus	,230*	,404**	-,189	,000	,162	1,000			
7 - Meelekindlus	,370**	,227*	-,471**	-,121	-,052	,175	1,000		
8 - Sotsiaalse Võrdluse Skaala	,049	,053	,171	,116	-,092	-,182	-,018	1,000	
9 – Mini-K	,855**	,601**	-,414**	,299**	,227*	,287**	,406**	,085	1,000

*Korrelatsioon on oluline usaldusnivool $p < 0,05$

**Korrelatsioon on oluline usaldusnivool $p < 0,01$

Tulemused kinnitavad esimest hüpoteesi, altruismil on selge ja statistiliselt oluline positiivne seos K-faktoriga ($r = 0,741$), mis on tunduvalt kõrgem altruismi korrelatsioonidest isiksuseomadustega. Isiksuseomadustest oli altruismiga tugevaim seos sotsiaalsusel ($r = 0,404$), mis on huvitav tulemus selle poolest, et samal ajal on sotsiaalsusel

isiksuseomadustest väikseim ja statistiliselt vähemolulisem korrelatsioon K-faktoriga ($r = 0,230$). Tulemused näitavad K-faktori seost kõigi ülejäänud isiksuseomadustega, absoluutväärtuselt suurim on see seos K-faktoriga negatiivselt korreleerival neurootilisusel ($r = -0,488$), millele järgnevad ekstravertsus ($r = 0,425$) ja meelekindlus ($r = 0,370$). Mini-K võrreldes K-faktoriga näitas väiksemat absoluutset korrelatsiooni neurootilisusega, ekstravertsuse ja avatusega, samas korrelatsioonid sotsiaalsuse ja meelekindlusega kasvasid.

Samuti leiti regressiooni mudel (*Multiple regression*), kus altruismi ennustatakse kõigi viie isiksuseomaduse poolt. Tulemusena saadud mudeli korrelatsioonikordajaks ($r = 0,604$), mis jääb siiski märgatavalt alla altruismi ja K-faktori korrelatsioonile, kuid on praktiliselt võrdne Mini-K ja altruismi korrelatsiooniga. Mudeli parameetritest (Tabel 5) on statistiliselt olulisemad ekstravertsus, avatus ja sotsiaalsus.

Tabel 5: Isiksuseomaduste regressioonimudel (sõltuv muutuja altruism)

Mudel	Standardiseeritud Koefitsendid	t	Statistiline olulisus
(Konstant)	,000	,000	1,000
Neurootilisus	-,132	-1,340	,183
Ekstravertsus	,238	2,936	,004
Avatus	,164	1,771	,080
Sotsiaalsus	,326	3,859	,000
Meelekindlus	,150	1,569	,120

Arvutusmeetod: Sõltuv muutuja Altruism;

Sõltumatud muutujad: Neurootilisus, Ekstravertsus, Avatus, Sotsiaalsus, Meelekindlus

Lisaks võrreldi antud hüpoteesi juures K-faktori ja altruismi sugudevahelisi erinevusi, tulemused on toodud Tabel 6.

Tabel 6: Meeste ja naiste K-faktori ja altruismi võrdlus

	Keskväärtus		Standardhälve		Statistiline olulisus
	Naised	Mehed	Naised	Mehed	
K-faktor	,074	-,287	1,025	,860	,141
Altruism	,066	-,258	1,027	,858	,187

Tulemused on esimesele hüpoteesile vastavad, naiste K-faktor ja altruism on meeste vastavatest näitajatest kõrgemad. Samas ei ole tulemused statistiliselt olulised ($p > 0,05$), seetõttu ei saa sooliste erinevuste kohta otsustavaid järeldusi teha.

Viimase hüpoteesi all vaadeldi sotsiaalse võrdluse skaala seost K-faktoriga. Tulemustest ilmneb, et sotsiaalse võrdluse skaalal K-faktoriga seost pole ($r = 0,049$) ja püstitatud hüpotees sotsiaalse võrdluse skaala ja K-faktori vahelisest negatiivsest seosest kinnitust ei leidnud. Antud seminaritöö käigus vaadeldud näitaja, millel oli sotsiaalse võrdluse skaalaga mingi seos, oli sotsiaalsus, kuid ka see korrelatsioon oli suhteliselt väike ($r = -0,182$) ja statistiliselt ebaoluline.

Arutelu ja järeldused

Antud seminaritöö vaatles elukäigustrateegiat kirjeldava K-faktori, suure viisiku isiksuseomaduste ja sotsiaalse võrdluse skaala omavahelisi seoseid. Lisaks hinnati, kuivõrd oluline on K-faktori juures Eesti oludes religioossuse komponent.

Esimene hüpotees, mis väitis, et kõrge K-faktor ennustab altruismi paremini ($r = 0,74$) kui isiksuseomadused, leidis kinnitust, seda nii üksikute isiksuseomaduste, kui ka viie isiksuseomaduse baasil leitud regressioonimudeli suhtes ($r = 0,604$). Samas oli see tulemus praktiliselt võrdne Mini-K ja altruismi korrelatsiooniga ($r = 0,601$), seega antud uuringu tulemuste põhjal ei ole suurt erinevust, kas kasutada altruismi hindamiseks Mini-K testi või suure viisiku isiksuseomaduste põhjal koostatud mudelit. Siiski ei saa valimi väiksuse tõttu otsustavaid järeldusi teha.

Tugev korrelatsioon K-faktori ja altruismi vahel oli kooskõlas varasemate uuringutulemustega (Gladden, Figueredo, Jacobs, 2008), ning ootuspärane, kuna kõrge K-faktoriga inimesed panustavad rohkem oma järelkasvu ja kogukonna heaolu heaks. Suure viisiku üksikutest isiksuseomadustest oli suurima korrelatsiooniga altruismi suhtes sotsiaalsus, ka viie isiksuseomaduse mudeli korral oli just sotsiaalsusel suurim koefitsient. On veidi üllatav, et samas isiksuseomadustest on just sotsiaalsusel kõige väiksem seos K-faktoriga.

Oodatult olid naiste altruismi ja K-faktori väärtused keskmiselt kõrgemad kui meestel, kuid kuna meeste osakaal oli valimis väike (103-st 21 e. 20%), siis oleks statistiliselt kindla sugudevahelise K-faktori ja altruismi võrdluse saamiseks antud teemat vaja tulevastes uuringutes täiendavalt käsitleda.

Teine hüpotees, mis käsitles elukäigustrateegia seoseid isiksuseomadustega, leidis üldjoontes kinnitust. K-faktor oli tõepoolest positiivselt seotud ekstravertsuse, sotsiaalsuse ja meelekindlusega ning negatiivselt neurootilisusega. Mõnevõrra üllatav oli, et suure viisiku isiksuseomadustest oli K-faktoriga kõige vähem seotud sotsiaalsus, kuivõrd varasemate uuringute põhjal (Gladden, Figueredo, Jacobs, 2008) eeldati, et väikseima seosega K-faktori suhtes on isiksuseomadustest avatus. Samas absoluutväärtuselt näitas suurimat seost K-faktoriga neurootilisus, tegemist oli selge negatiivse seosega. Kuna tegemist on alles esimese K-faktori uuringuga Eestis, siis ei saa veel otsustavaid järeldusi teha, kuid võimalik, et tegemist on rahvuslike ja kultuuriliste eripäradega.

Kolmas hüpotees, mis väitis, et Eestis on religioossuse seos ülejäänud K-faktori komponentidega väiksem, kui Ameerikas läbiviidud uuringutes, leidis kinnitust. Religioossus oli faktoranalüüsis selgelt väikseima faktorkaaluga komponent jäädes tunduvalt alla Ameerikas saadud tulemustele (Gladden, Figueredo, Jacobs, 2008), lisaks sellele ilmnes, et erinevalt teistest K-faktori komponentidest ei olnud religioossusel ühegi teise K-faktori alamkomponendiga olulist seost, ka mitte mini-K tulemusega, kuigi seda kasutatakse K-faktori kiireks hindamiseks. Üheks põhjuseks on kindlasti see, et mini-K küsimustikus on religioossuse hindamisel kasutusel vaid üks küsimus: „*Ma olen tihedalt seotud ja kaasatud oma religioosse grupiga*“. See küsimus võib anda tulemusi religioossema kultuuriga riikides,

nagu USA, kuid Eesti oludes, kus enamik inimesi ei kuulu ühtegi usuorganisatsiooni, ei ole see küsimuse valik hea ja tulevikus võiks kaaluda selle asendamist mõne küsimusega, mis meie oludes religioossust paremini iseloomustaks. Samuti tundub, et religioossuse küsimustik on liialt orienteeritud konkreetsetele usuorganisatsioonidele. Eestis peaks pigem üritama hinnata vaimsust, spirituaalsust ehk kas küsitletav üldse mingeid kõrgemaid jõude usub.

Viimane hüpotees sotsiaalse võrdluse skaala ja K-faktori vahelisest seosest ei leidnud kinnitust. Samuti ei õnnestunud leida olulisi statistilisi seoseid sotsiaalse võrdluse skaala ega ühegi isiksuseomaduse vahel. See polnud tegelikult eriti üllatav, kuna ka varasemates töödes (Gibbons, Buunk, 1999) pole need seosed tugevad olnud.

Antud seminaritööd on esimene kord, kus Eestis kasutatakse *Arizona Life History Battery* küsimustikku K-faktori hindamiseks. Tulemused näitavad, et üldiselt on need, Ameerikas Arizona Ülikoolis välja töötatud, küsimustikud ka Eesti oludes kasutatavad, siiski vajaks religioossuse küsimustik tulenevalt Eesti kultuurilistest eripäradest mõningast kohandamist.

Kasutatud kirjandus

Allik, J., Realo, A., Konstabel, K. (2003). Isiksusepsühholoogia. Tartu Ülikooli Kirjastus, 23-65.

Del Giudice, M. (2009). Sex, attachment, and the development of reproductive strategies. *Behavioral and Brain Sciences*. 32, 1–67

Eurobarometer (2005). Social values, Science and Technology, *European Commission*

Figueredo, A.J., Vásquez, G., Hagenah-Brumbach, B., Schneider, S.M.R. (2004). The heritability of life history strategy: The k-factor, covitality, and personality. *Social Biology*; Fall 2004; 51, 3/4; Research Library, 121 - 143

Figueredo, A.J., Vásquez, G., Hagenah-Brumbach, B., Sefcek, J.A, Kirsner, B.R, Jacobs, W.J. (2005). TheK-Factor: Individual differences in life history strategy. *Personality and Individual Differences*, 39(8), 1349–1360

Figueredo, A.J., Vásquez, G., Hagenah-Brumbach, B., Schneider, S.M.R, Sefcek, J.A., Tal, I.R., Hill, D., Wenner, C.J., Jacob, W. J. (2006). Consilience and Life History Theory: From genes to brain to reproductive strategy. *Ethology and Evolutionary Psychology*, Department of Psychology, University of Arizona, Available online: 10 Aug 2005; <http://eeb19.biosci.arizona.edu/faculty/dornhaus/courses/materials/papers/other/Figueredo%20consilience%20and%20life%20history%20theory.pdf>

Figueredo, A.J. (2007). The Arizona Life History Battery. <http://www.u.arizona.edu/~ajf/pdf/Arizona%20K-Battery.pdf>; 20.02.2012.

Gibbons, F.X., Buunk, P.B, (1999). Individual Differences in Social Comparison Development of a Scale of Social Comparison Orientation, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 76, No. 1 129-142

Gladden, P.R, Figueredo, A.J., Jacobs, W.J. (2008). Life History strategy, Psychopathic Attitudes, personality, and general intelligence. *Personality and Individual Differences* Vol 46, issue 3, 270-275 Available online: 21 Nov 2008

Gladden, P.R, Welch, J., Figueredo, A.J., Jacobs, W.J. (2009). Moral Intuitions and Religiosity as Spuriously Correlated Life History Traits. *Journal of Evolutionary Psychology*, 7(2009)2, 167–184

Konstabel, K., Lönnqvist, J.-E., Walkowitz, G., Konstabel, K., Verkasalo, M. (2012). The 'Short Five' (S5): Measuring Personality Traits Using Comprehensive Single Items. *European Journal of Personality*, 26, 13–29

Kosmin, B.A., Keysar, A. (2009). American Religious Identification Survey (ARIS 2008) Summary Report. *Hartford, Connecticut, USA: Trinity College* Available online: 01 Apr 2009 http://b27.cc.trincoll.edu/weblogs/AmericanReligionSurvey-ARIS/reports/ARIS_Report_2008.pdf

McCrae, R.R. & Costa, P.T. (1997). Personality trait structure as a human universal. *American Psychologist*, 52, 509-516.

Pianka, E.R., (1970). On r- and K-Selection. *The American Naturalist*, Vol. 104, No. 940. (Nov. - Dec., 1970), 592-597.

Lisa 1

Kutse ja informatiivne e-kiri uuringus osalemiseks

Antud bakalaaurusetöö on osa suuremast rahvusvahelisest projektist, kus kogutakse andmeid uurimaks, kas on olemas ühine nn K-faktor, mis iseloomustab inimeste käitumist seksuaalsete ja lähedussuhete valdkonnas. Samuti võrdleme mainitud faktori suhet isiksusomadustega nn Big Five jaotuse põhjal.

Uurimisrühma kuuluvad: Aet Leppik, Piret Pichen, Elis Randma, Kristi Reimets, Helena Landes, Hannes Kuhlbach ehk Tartu Ülikooli sotsiaalteaduskonna psühholoogia instituudi üliõpilased

Küsimustike täitmine on vabatahtlik ja anonüümne. Ainukeseks kriteeriumiks on vanus.

Uuringust saad osa võtta kui Sul on vanust 18 - 24 aastat.

Sul tuleb vastata erinevate küsimustikele, mis puudutavad Sinu suhtumist partnerisse, lähedastesse inimestesse, konkurentidesse ning käitumist erinevates situatsioonides.

Küsimused on enesekohased, kohati üsnagi intiimset laadi. Eelistatult vasta neile üksi olles.

Vastamiseks kulub aega 1 - 1,5 h. **Küsimustik on jaotatud blokkideks ning iga bloki lõpus palutakse sul enne salvestamist lisada oma varjunimi. Kasuta ALATI sama ja võimalikult unikaalset varjunime. See on vajalik, et Sinu täidetud küsimustikud omavahel ühendada.**

Kui soovid teha pausi või täita edasi mõnel teisel päeval on sul võimalik vastatud küsimused salvestada. Sellisel juhul pead vajutama nupule "Salvesta". Seejärel kuvatakse Sulle veebiaadress, mille saad endale arvutisse salvestada või lasta saata e-mailile ning hiljem klikates sinna, saad küsimustike täitmist jätkata sealt, kus Sul pooleli jäi. Palume tööd mitte pooleli jätta keset küsimustikku, vaid kahe küsimustiku vahepeal (peale varjunime sisestamist ja salvestamist).

Küsimustik on vastamiseks avatud 19.märts kuni 9.aprill; arvesta sellega ka pausi tehes.

Küsimustele vastamine on anonüümne, küsitavaid andmeid kasutame vaid statistika jaoks.

Kõik vastused kodeeritakse ja töödeldakse statistilise tarkvaraga, leidmaks seaduspärasid kõikide vastanute hulgas. Juhul, kui soovid tagasisidet, siis palun varusta töö pseudonüümiga

ning saada kiri krei@ut.ee.

Vajutades nupule "Saada" kinnitad, et oled aru saanud vastamise tingimustest ning Sind suunatakse küsimustikele vastama.

Tartu Ülikooli tudengitel on võimalus saada küsimustike täitmise eest katsepunkte. Selleks kirjuta oma valitud varjunime ette TÜ. Need edastatakse vastava aine õppejõule.

Täname Sind uuringus osalemises. Head vastamist.

*Vali endale varjunimi, mida hakkad kasutama

Lisa 2.

Uuringu teostajate poolt tõlgitud Arizona Life History Battery küsimustik (Kokku 199 küsimust)

2.1. Mini-K

Palun märki, mil määral sa nõustud või ei nõustu alltoodud väidetega. Vastamiseks kasuta allpool toodud skaalat, valides vastus, mis kirjeldab sind kõige enam. Kui sa ei saa väitele vastata, vasta palun „Ei tea/ ei saa vastata“.

Skaala:

- 3 Ei ole üldse nõus
- 2 Ei ole nõus
- 1 Ei ole üldiselt nõus
- 0 Ei tea/Ei saa vastata
- 1 Olen üldiselt nõus
- 2 Olen nõus
- 3 Nõustus täielikult

Küsimused:

- 1 Ma oskan sageli ette öelda, milliseks asjad kujunevad.
- 2 Lahenduse leidmiseks püüan mõista, kuidas sellesse olukorda sattusin.
- 3 Halvas situatsioonis leian tihti ka hea külje.
- 4 Ma ei anna alla enne kui olen oma probleemid lahendanud.
- 5 Planeerin tihti oma tegevusi ette.
- 6 Väldin riskide võtmist.
- 7 Lapsepõlves oli mul lähedane ja soe suhe oma bioloogilise emaga.
- 8 Lapsepõlves oli mul lähedane ja soe suhe oma bioloogilise isaga.
- 9 Mul on oma lastega lähedane ja soe suhe.
- 10 Mul on oma seksuaalpartneriga lähedane ja soe suhe.
- 11 Ma eelistaksin samaaegselt pigem ühte kui mitut seksuaalsuhet (partnerit).
- 12 Enne kellegagi seksuaalvahekorda astumist peab mul olema selle inimesega lähedane suhe.
- 13 Hoian tihedat kontakti oma sugulastega.
- 14 Ma saan sageli oma sugulastelt emotsionaalset tuge ja praktilist abi.
- 15 Ma pakun sageli oma sugulastele emotsionaalset tuge ja praktilist abi.
- 16 Hoian tihedat kontakti oma sõpradega.
- 17 Ma saan sageli oma sõpradelt emotsionaalset tuge ja praktilist abi.
- 18 Ma pakun sageli oma sõpradele emotsionaalset tuge ja praktilist abi.
- 19 Olen tihedalt seotud oma kogukonna tegevusega.
- 20 Olen tihedalt seotud oma koguduse või usurühma tegevusega.

2.2. Intuitsioon, planeerimine ja kontroll

Palun märkige, mil määral te nõustute või ei nõustu alltoodud väidetega. Vastamiseks kasutage allpool toodud skaalat märkides vastust tähistav number küsimuse ette kastikesse. Kui te ei saa väitele vastata, vastake palun "Ei tea/Ei saa vastata".

Skaala:

- 3 Ei ole üldse nõus
- 2 Ei ole nõus
- 1 Ei ole üldiselt nõus
- 0 Ei tea/Ei saa vastata
- 1 Olen üldiselt nõus
- 2 Olen nõus
- 3 Nõustun täielikult

Küsimused:

- 1 Ma tajun halba olukorda juba enne selle juhtumist.
- 2 Ma suudan ette näha võimalusi, mis mulle avanevad.
- 3 Ma oskan hästi ette näha, mis minuga juhtuma hakkab.
- 4 Ma oskan hästi ette näha, milliseks asjad kujunevad.
- 5 Oma mineviku lahti mõtestamine aitab mul leida lahendusi tulevikuks.
- 6 Kui midagi halba on juhtunud, mõtlen, kuidas ma oleksin saanud seda vältida.
- 7 Üritan endaga juhtunud asju lahti mõtestada.
- 8 Ma olen leidnud uusi vaatenurki sündmuste ja olukordade mõtestamiseks.
- 9 Kui asjad ei lähe vastavalt minu plaanidele, on minu motoks: „Kui leidub tahtmist, siis leidub ka võimalus“.
- 10 Raskes olukorras olles teen kõik võimaliku, et muuta see paremaks.
- 11 Isegi kui ma tunnen, et mul on liiga palju teha, leian võimaluse kuidas kõik tehtud saan.
- 12 Probleemidega silmitsi seistes ei anna ma alla enne kuni olen need lahendanud.
- 13 Ma ei anna alla isegi väga keerulistes olukordades.
- 14 Tavaliselt suudan ma keerulistest olukordadest midagi olulist õppida.
- 15 Raske olukord aitab mul asju teise pilguga hinnata.
- 16 Isegi kui kõik tundub minevat halvasti, leian ma tavaliselt olukorras midagi positiivset.
- 17 Ma leian midagi positiivset ka kõige halvemas olukorras.
- 18 Mulle meeldib teha tulevikuplaane.
- 19 Ma tean, mida ma elult tahan.
- 20 Minu arvates on kasulik seada eesmärged lähitulevikuks.

2.3. Vanemlike suhete kvaliteet

Palun hinnake järgmisi omadusi oma bioloogilistel vanematel (siia alla ei kuulu kasuvanemad) üleskasvamise ajal. (Kui väide ei kirjelda sind, näiteks kuna sul ei olnud oma bioloogilise isaga kontakti, vastake palun "Üldse mitte").

Skaala:

0 = Üldse mitte

1 = Vähe

2 = Natuke

3 = Palju

Küsimused:

Palun hinnake järgmisi omadusi oma bioloogilisel emal.

- 1 Mil määral ta mõistis sinu probleeme ja muresid?
- 2 Kui palju sa usaldasid talle oma muresid?
- 3 Kui palju armastust ja kiindumust ta sulle väljendas?
- 4 Kui palju aega ja tähelepanu ta sulle andis, kui sa seda vajasid?
- 5 Kui palju ta pingutas sinu eest hoolitsedes ning kindlustamaks, et sa saad hea kasvatuse?
- 6 Kui ranged olid tema reeglid sinu suhtes?
- 7 Kui järjepidev ta reeglite osas oli?
- 8 Kui karm ta sinu karistamisel oli?
- 9 Mil määral ta keelas sind tegemast asju, mis teistele sinu vanustele lastele oli lubatud?
- 10 Mil määral ta eeldas, et kõikides tegevustes annad oma parima?
- 11 Kui palju ta õpetas sulle elust?
- 12 Kui lahke ja abivalmis ta oli inimestega väljastpoolt perekonda?
- 13 Kui seltskondlik ja sõbralik ta oli inimestega väljastpoolt perekonda?

Palun hinnake järgmisi omadusi oma bioloogilisel isal.

- 14 Mil määral ta mõistis sinu probleeme ja muresid?
- 15 Kui palju sa usaldasid talle oma muresid?
- 16 Kui palju armastust ja kiindumust ta sulle väljendas?
- 17 Kui palju aega ja tähelepanu ta sulle andis, kui sa seda vajasid?
- 18 Kui palju ta pingutas sinu eest hoolitsedes ning kindlustamaks, et sa saad hea kasvatuse?
- 19 Kui ranged olid tema reeglid sinu suhtes?
- 20 Kui järjepidev ta reeglite osas oli?
- 21 Kui karm ta sinu karistamisel oli?
- 22 Mil määral ta keelas sind tegemast asju, mis teistele sinu vanustele lastele oli lubatud?
- 23 Mil määral ta eeldas, et kõikides tegevustes annad oma parima?
- 24 Kui palju ta õpetas sulle elust?
- 25 Kui lahke ja abivalmis ta oli inimestega väljastpoolt perekonda?
- 26 Kui seltskondlik ja sõbralik ta oli inimestega väljastpoolt perekonda?

2.4. Kontakt pere ja sõpradega

Järgnevad küsimused puudutavad Sinu veresugulasi (nt. sinu bioloogilised vanemad, vennad, õed, onud, tädid ja nõod) ja sõpru ning nendega veedetud aega. (Kui väide ei kirjelda Sind, näiteks kuna sul ei ole kontakte oma veresugulastega, vastake palun "Üldse mitte")

Skaala:

0 = Üldse mitte

1 = Vähe

2 = Natuke

3 = Palju

Küsimused:

Viimase 12 kuu jooksul, ligikaudu kui mitu korda

1 ... oled sa sugulastega kohtunud?

2 ... on sugulased sul külas käinud?

3 ... oled sa sugulastel külas käinud?

4 ... oled sa sugulastega kokku saanud mujal, näiteks pargis, baaris või peol?

5 ... oled sa sugulastega rääkinud telefoni teel või suhelnud interneti vahendusel?

Viimase 12 kuu jooksul, ligikaudu kui mitu korda

6 ... oled sa sõpradega kohtunud?

7 ... on sõbrad sul külas käinud?

8 ... oled sa sõpradel külas käinud?

9 ... oled sa sõpradega kokku saanud mujal, näiteks pargis, baaris või peol?

10 ... oled sa sõpradega rääkinud telefoni teel või suhelnud interneti vahendusel?

2.5. Pere ja sõprade toetus

Järgnevalt on mõned küsimused üksteise abistamise kohta. Kui sageli on mõni pereliige või sõber sind aidanud järgneval viisil?

Skaala:

0 = Üldse mitte

1 = Vähe

2 = Natuke

3 = Palju

Küsimused:

Viimase kuu jooksul, ligikaudu kui mitu korda on

1 ... sugulased aidanud muremõtetest vabaneda?

2 ... sugulased ütelnud sulle, et oled midagi hästi teinud?

3 ... sugulased ütelnud sulle, et meeldid neile täpselt sellisena nagu oled?

4 ... sugulased andnud sulle raha?

5 ... sugulased väljendanud sulle kiindumust?

6 ... sugulased pakkunud sulle võimalust Sind kuhugi viia?

7 ... sugulased sind kuulanud, kui oled rääkinud oma tunnetest?

8 ... sugulased välja näidanud huvi ja muret sinu heaolu vastu?

9 ... sugulased hoolitsenud sinu pereliikmete eest ajal, kui sa oled eemal olnud?

10 ... sugulased pakkunud sulle mõneks ajaks öömaja?

Viimase kuu jooksul, ligikaudu kui mitu korda on

11 ... sõbrad aidanud muremõtetest vabaneda?

12 ... sõbrad ütelnud sulle, et oled midagi hästi teinud?

13 ... sõbrad ütelnud sulle, et meeldid neile täpselt sellisena nagu oled?

14 ... sõbrad andnud sulle raha?

15 ... sõbrad väljendanud sulle kiindumust?

16 ... sõbrad pakkunud sulle võimalust sind kuhugi viia?

17 ... sõbrad sind kuulanud, kui oled rääkindu oma tunnetest?

18 ... sõbrad välja näidanud huvi ja muret sinu heaolu vastu?

19 ... sõbrad hoolitsenud sinu pereliikmete eest ajal, kui sa oled eemal olnud?

20 ... sõbrad pakkunud sulle mõneks ajaks öömaja?

2.6. Lähisuhete kogemused

Järgnevad väited kirjeldavad seda, kuidas sa ennast tunned lähisuhetes. Me peame silmas seda, mida sa koged üldiselt lähisuhetes, mitte seda mis sinu praeguses suhtes toimub. Palun vasta kuivõrd sa nõustud järgnevate väidetega, märkides sobiva vastuse väite järgi lahtrisse.

Skaala:

-3 Pole üldse nõus

-2 Pole nõus

-1 Pigem pole nõus

0 Neutraalne (ei kumbki)

1 Pigem nõus

2 Nõus

3 Täiesti nõus

Küsimused:

1 Eelistan partnerile mitte näidata, mida sügaval sisimas tunnen.

2 Ma muretsen selle pärast, et mind võidakse hüljata.

3 Ma tunnen ennast äärmiselt mõnusalts kui ma olen oma partneri(te)ga lähedane.

4 Muretsen palju oma suhte pärast.

5 Kui ma tunnen et me hakkame lähedaseks saama, tõmbun ma eemale.

6 Ma tunnen muret, et mu partnerid ei hooli minust nii palju kui mina hoolin neist.

7 Mul hakkab ebamugav kui mu partner tahab minuga väga lähedaseks saada.

8 Muretsen palju, et mu partner ei soovi minuga jääda.

9 Oma partnerile ennast avades ei tunne ma end üldse mugavalt.

10 Soovin sageli, et mu partneri tunded minu vastu oleksid sama kindlad kui minu tunded tema vastu.

11 Ma tahan olla lähedane oma partneriga, aga ma tõmbun eemale.

12 Ma soovin sageli täiesti üheks muutuda partneritega, ja see mõnikord peletab nad eemale.

13 Muutun närviliseks kui partnerid saavad mulle liiga lähedaseks.

14 Ma muretsen üksi olemise pärast.

15 Tunnen, et võin oma partneriga kõhklemata jagada oma kõige isiklikumaid mõtteid ja tundeid.

- 16 Minu lähedusevajadus hirmutab mõnikord inimesi minust eemale.
- 17 Ma väldin oma partneriga liiga lähedaseks saamist.
- 18 Ma vajan palju partneripoolset kinnitust, et ma olen armastatud.
- 19 Mulle tundub suhteliselt lihtne oma partneriga lähedaseks saada.
- 20 Mõnikord mulle tundub, et ma sunnin oma partnerit näitama rohkem tundeid, rohkem seotust.
- 21 Leian, et mul on keeruline olla sõltuv oma partnerist.
- 22 Muretsen harva selle pärast, et mu partner võib mu maha jätta.
- 23 Eelistan oma partneriga mitte liiga lähedane olla.
- 24 Kui ma ei suuda panna partnerit üles näitama huvi minu vastu, siis lähen endast välja või vihastan.
- 25 Räägin oma partneriga absoluutselt kõigest.
- 26 Mulle tundub, et minu partner(id) ei taha nii suurt lähedust, nagu mulle meeldib.
- 27 Harilikult arutan oma probleemid ja mured partneriga läbi.
- 28 Kui mul pole lähisuhet, siis tunnen veidi ärevust ja ebakindlust.
- 29 Leian et mul on lihtne olla sõltuv oma partnerist.
- 30 See häirib mind, kui mu partner pole minu juures nii palju kui ma tahaksin.
- 31 Mul pole keeruline küsida partnerilt lohutust, nõuannet või abi.
- 32 Mind häirib kui partnerid ei ole saadaval siis kui ma neid vajan.
- 33 Raskel hetkel partneri poole pöördumine tasub alati ära.
- 34 Kui mu partnerid mind kritiseerivad, tunnen ma ennast väga halvasti.
- 35 Ma pöördun oma partneri poole paljude asjadega, ka julgustuse ja lohutuse saamiseks.
- 36 Ma panen pahaks kui mu partner veedab aega ilma minuta.

2.7. Altruism

Skaala:

- 3 üldse ei nõustu
- 2 mõnevõrra ei nõustu
- 1 veidi ei nõustu
- 0 ei tea, ei saa vastata
- 1 nõustun veidi
- 2 nõustun mõnevõrra
- 3 täiesti nõus

Altruism laste suhtes:

Palun märgi ära, mil määral nõustud või ei nõustu allolevate väidetega. Kui sul pole veel lapsi, siis vali keskmine vastusevariant - ei tea, ei saa vastata. Osad väited puudutavad tulevikku, nende puhul palume sul ennustada, kuidas sa võiksid käituda, kui sul oleks laps/lapsed.

Küsimused:

- 1 Praegu on mul oma lastega üldiselt head suhted.
- 2 Minu suhted oma lastega on minevikus olnud üldiselt positiivsed.
- 3 Ma eeldan, et tulevikus on mul suhted oma lastega üldiselt positiivsed.
- 4 Ma panustan praegusel ajal palju suhetesse oma lastega.
- 5 Kui mu lapsed tunduvad murelikud, jätan alati oma kavatsused tahaplaanile.

6 Ma tihti helistan, kirjutan ja käin külas oma täiskasvanud lastel.

7 Kui mu täiskasvanud lapsed lahutaksid või jääksid töötuks, võtaksin nad tagasi enda juurde elama.

8 Kuu jooksul kulutan ma palju aega pakkudes oma lastele emotsionaalset tuge.

Altruism sugulaste suhtes

Palun märgi ära, mil määral nõustud või ei nõustu allolevate väidetega. Kui Sulle tundub, et ei saa väitele vastata, vali keskmine variant - ei tea, ei saa vastata.

1 Kui mu sugulased tunduvad murelikud, jätan alati oma kavatsused tagaplaanile.

2 Ma tihti helistan, kirjutan ja käin külas oma sugulastel.

3 Kui mu sugulased lahutaksid või jääksid töötuks, võtaksin nad enda juurde elama.

4 Kuu jooksul kulutan ma palju aega pakkudes oma sugulastele emotsionaalset tuge.

5 Ma teen palju oma sugulaste heaolu nimel.

6 Ma olen minevikus palju teinud oma sugulaste heaolu nimel.

7 Ma eeldan, et tulevikus teen ma palju oma sugulaste heaolu nimel.

Altruism sõprade suhtes

Palun märgi ära, mil määral nõustud või ei nõustu allolevate väidetega. Kui sulle tundub, et ei saa väitele vastata, vali keskmine variant - ei tea, ei saa vastata.

1 Minul on tähtsaid oskusi, mida ma saan teistele edasi anda.

2 Paljud inimesed pöörduvad minu poole nõuannete saamiseks.

3 Ma õpetan tihti inimestele erinevaid asju.

4 Inimesed pöörduvad pidevalt minu poole, kui nad vajavad abi, toetust jne.

5 Mul on hea mõju paljude inimeste elule.

6 Ma oleksin nõus kasvatama lähedase sõbra last, kui sõber peaks ootamatult surema.

7 Kui sõber ei saaks majanduslikel põhjustel endale eraldi elamist lubada, siis võtaksin ta enda juurde elama.

8 Ma olen sageli andnud raha oma kitsikuses olevale sõbrale, isegi kui selle tulemusena ei saa minu omad vajadused rahuldatud.

9 Ma ei tühistaks kunagi oma plaane sõbrale külla minna, kui mul palutakse (kuid ei nõuta) tööl ületundide tegemist.

10 Ma kulutan kuu jooksul palju aega pakkudes emotsionaalset tuge juhututtavatele (nagu näiteks naabrile, inimestele kirikus jne).

11 Ma teen praegu palju oma sõprade heaolu nimel.

12 Minevikus olen teinud palju oma sõprade heaolu nimel.

13 Ma eeldan, et ka tulevikus teen palju oma sõprade heaolu nimel.

14 Ma pingutan oma sõprade heaolu nimel ning mõtlen sellele palju.

Altruism ühiskonna suhtes

Palun märgi ära, mil määral nõustud või ei nõustu allolevate väidetega. Kui sulle tundub, et ei saa väitele vastata, vali keskmine variant - ei tea, ei saa vastata.

1 Ma olen unikaalsel moel panustanud ühiskonda.

2 Kui vaja, olen nõus hakkama abipolitseinikuks või ühinen naabrivalvega.

3 Ma hoian ennast pidevalt kursis riigi uudiste ja ühiskondlike teemadega.

4 Ma oleksin nõus kohtus tunnistusi andma õnnetuse kohta, mille pealtnägijaks ma olin.

5 Tavaliselt osalen nii kohaliku omavalitsuse kui ka Riigikogu valimistel.

- 6 Ma töotan tunduvalt rohkem kui enamus inimesi samal töökohal.
- 7 Ma töötaksin sama usinalt ka siis, kui ülemus mulle ei meeldiks või mul puuduks austus tema vastu.
- 8 Ma oleksin nõus maksma kõrgemat sotsiaalmaksu, et kõik saaksid kasutada paremat tervishoiuteenust.
- 9 Ma panustan tihti vabatahtlikult oma aega või raha mõne mulle tähtsa sotsiaalse eesmärgi nimel.
- 10 Kui mind palutakse, siis koguksin annetusi südame- ja vähiuuringute jaoks.
- 11 Ma hääletaksin referenduml seaduse poolt, mille tulemusena peaksin maksma rohkem makse, kui see aitaks neid inimesi, kes on minust majanduslikult halvemas olukorras.
- 12 Iga kuu kulutan palju aega tehes vabatahtlikku tööd mõnes tervishoiu- või sotsiaalhoolekandeasutuses.
- 13 Iga kuu kulutan palju aega tehes vabatahtlikku tööd mõnes noorsoo- või haridusasutuses.
- 14 Iga kuu teen palju tööd vabatahtlikuna mõnes poliitilises organisatsioonis.
- 15 Iga kuu teen palju tööd vabatahtlikuna mõnes heategevusorganisatsioonis või osalen heategevus- vms ürituste korraldamisel.
- 16 Ma osalen sageli ametiühingu- või professionaalsete ühingute või seltside koosolekutel.
- 17 Ma osalen sageli spordi- vms ühingu koosolekutel.
- 18 Ma osalen enamusel teiste erinevate gruppide (mitte tööga seotud või kohustuslike) gruppide koosolekutel.
- 19 Ma annetan tihti üksikisikutele (mitte organiseeritud gruppidele), sealhulgas ka tänaval kerjavatele inimestele.
- 20 Ma annetan tihti poliitilistele organisatsioonidele või eesmärkidele.
- 21 Ma annetan tihti mõnele organisatsioonile või heategevaks eesmärgiks (kaasa arvatud annetused, mis lähevad iga kuu maha minu pangakontolt)

2.8. Religioossus

Palun märgi ära, mil määral nõustud või ei nõustu allolevate väidetega. Kui sulle tundub, et ei saa väitele vastata, vali keskmine variant - ei oska vastata, ei käi minu kohta.

Skaala:

- 3 üldse ei nõustu
- 2 mõnevõrra ei nõustu
- 1 veidi ei nõustu
- 0 ei oska vastata
- 1 nõustun veidi
- 2 nõustun mõnevõrra
- 3 täiesti nõus

Küsimused:

- 1 Ma olen väga usklik inimene.
- 2 Ma olen väga vaimne inimene.
- 3 Usk on minu elus tähtsal kohal.
- 4 Vaimsus on minu elus tähtsal kohal.
- 5 Mulle on või tulevikus saab olema tähtis, et minu lapsed saaksid usulist või vaimset juhendamist.

- 6 Usurühma liikmeks olemine on mulle väga tähtis
- 7 Ma eelistan olla nende inimestega, kes on sama usku kui mina.
- 8 Mulle oli või on tulevikus tähtis abielluda inimesega, kes on sama usku kui mina.
- 9 Ma osalen tihti usulistel või vaimsetel teenistustel.
- 10 Ma otsin tihti lohutust usulistest ja vaimsetest tegevustest, nagu palvetamine, mediteerimine, mõne usulise või vaimse jutluse kuulamine, suhtlemisest usulise või vaimse õpetajaga või -nõustajaga.
- 11 Kui ma pean langetama igapäevaseid otsuseid, püüan endalt alati küsida, kuidas minu usulised või vaimsed uskumused mul käituda soovitavad.
- 12 Ma käin tihti jumalateenistustel.
- 13 Ma osalen tihti usuliste gruppide kohtumistel.
- 14 Ma saan usugruppidelt tihti tasuta abi.
- 15 Ma annetan suure osa oma sissetulekust usugruppidele.
- 16 Ma saan suure osa oma sissetulekust usugruppidelt.
- 17 Lapsepõlves omas usk minu kodus suurt mõju.

Lisa 3

Sotsiaalse võrdluse skaala küsimustik

Enamus inimesi võrdleb ennast aegajalt teistega. Näiteks võrreldakse erinevaid võimalusi elus, oma võimeid, tundeid ja oma olukorda elus. Selle võrdluse juures ei ole midagi head või halba.

Skaala:

- 1 üldse ei nõustu
- 2 ei nõustu
- 3 ei oska vastata
- 4 nõustun
- 5 nõustun täiesti

Küsimused:

- 1 Ma võrdlen sageli oma elu jooksul saavutatut sellega, mida teised on saavutanud.
- 2 Kui ma tahan millegi kohta rohkem teada saada, siis tihti küsin teistelt nende arvamust selle asja kohta.
- 3 Ma pööran palju tähelepanu sellele, kuidas ma asju teen, võrreldes sellega, kuidas teised samu asju teevad
- 4 Ma võrdlen sageli, kuidas minu lähedastel (poiss-sõber või tüdruksõber, perekonnaliikmed, jne.) läheb, võrreldes teiste inimestega.
- 5 Ma soovin alati teada, mida teeksid teised inimesed samas olukorras.
- 6 Ma ei ole seda tüüpi inime, kes võrdleb end sageli teistega.
- 7 Kui ma tahan teada, kui hästi ma olen millegagi hakkama saanud, võrdlen oma tulemusi teiste inimeste omadega.
- 8 Ma püüan sageli välja uurida, mida arvavad teised inimesed, kellel on samasugused probleemid kui minul.
- 9 Mulle sageli meeldib teistega rääkida ühistest arvamustest ja kogemustest.
- 10 Ma ei võrdle kunagi oma elu olukorda teiste omaga.
- 11 Ma võrdlen sageli oma sotsiaalset olukorda (nt suhtlemiseoskust, populaarsus jne) teiste inimestega omaga

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Kristi Reimets

01.05.2013.